

Prof. Jan Dumolyn (foto Marc Ryckaert, Brugge).

Jan Dumolyn

Het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge binnen de maatschappelijke context na 1945 en de rol van historische verenigingen in de 21ste eeuw¹

De opzet van deze korte bijdrage naar aanleiding van het 175-jarige bestaan van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge is tegelijk bescheiden en ambitieus. Het is niet mijn bedoeling een gedetailleerde geschiedenis van onze vereniging te schetsen waarin op basis van verslagen, rekeningen, briefwisseling en publicaties de evoluties in het ledenbestand, het bestuur of de activiteitsgraad worden behandeld, een genre dat men in huldenummers wel eens aantreft maar meestal weinig opwindende lectuur oplevert. Er is trouwens al een degelijke monografie voorhanden waarin de geschiedenis van de oudste historische kring van België in detail wordt behandeld tot het jaar 1989, uitgegeven naar aanleiding van de viering van het 150-jarige bestaan. Aan de grondslag van dit werk lag het uitgebreide archiefonderzoek van de licentiaatsverhandeling van Sven Vrielinck, op punt gezet en aangevuld door Romain van Eenoo². Binnen het korte tijdsbestek waarin deze bijdrage tot stand kwam, heb ik niet dezelfde graad van volledigheid en systematiek kunnen nastreven voor de periode van de laatste 25 jaar. Een dergelijk onderzoek zou trouwens vooral redundante resultaten opleveren die grotendeels de voorgaande zouden bevestigen.

Een impressionistische blik op het bewaarde bronnenmateriaal dat zich in het Stadsarchief Brugge bevindt - en die ik samen met hoofdarchivaris en collega-bestuurslid Noël Geirnaert ondernam - leerde immers dat het Genootschap de laatste eeuw een vrij stabiele periode kende, zonder spectaculaire wendingen in het publicatiebeleid, momenten van crisis of financiële debacles. De *Handelingen*

1 Bewerkte tekst van de lezing gegeven op het symposium op 10 mei 2014.

2 S. VRIELINCK & R. VAN EENOO, *IJueren voor geschiedenis. 150 jaar Genootschap voor geschiedenis Société d'Emulation te Brugge*, Brugge, 1989.

zijn steeds op tijd verschenen, een aantal kwaliteitsvolle monografieën werden gepubliceerd, de jaarvergaderingen kenden steeds een respectabele, maar nooit overweldigende opkomst, het bestuur kwam steeds trouw bijeen en van hoogoplopende ruzies of onoverbrugbare meningsverschillen over fundamentele kwesties tussen de leden lijkt ook al amper sprake te zijn geweest. Dat alles was dus vrij ontmoedigend voor een specialist van de geschiedenis van politieke en sociale conflicten zoals ondergetekende. De toepassing van grote historisch-sociologische theorieën, een andere liefhebberij van mij, op het Genootschap leek bovendien ook wat overdreven. Toen mij dus werd gevraagd om tijdens onze lustrumviering de naoorlogse periode te behandelen, dacht ik het over een andere boeg te gooien.

Wat volgt is dan ook in de eerste plaats een beschouwend essay: vertrekkend vanuit enerzijds een (door tijdsgebrek noodzakelijk oppervlakkige en onvoldoende kwantitatieve) analyse van de inhoud van de *Handelingen* sinds 1945, en anderzijds de veranderende plaats van het historische bedrijf binnen de maatschappij tijdens diezelfde periode, probeer ik een aantal stellingen te ontwikkelen over de toekomstige rol van het Genootschap³. Het is een cliché om bij het vieren van een éminence *grise* als onze vereniging te stellen dat we voor grote uitdagingen staan binnen het veranderende maatschappelijke bestel aan het begin van de 21ste eeuw, maar die stelling is daarom niet minder waar. Ook op de website van het Genootschap staat het volgende te lezen onder de titel *uitdagingen van de eenentwintigste eeuw*: “De hedendaagse maatschappelijke en technologische ontwikkelingen laten het Genootschap voor Geschiedenis niet onberoerd. Geworteld in de negentiende eeuw en geconsolideerd in de twintigste eeuw, staat de vereniging nu voor stevige aanpassingen en vernieuwingen. De ontwikkelingen - zowel inhoudelijk als technisch - gaan in het

3 Een analytisch overzicht van de inhoud van de *Handelingen* treft men aan in: A. SCHOUTEET, *Honderdvijftig jaar Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Analytische inhoud en registers 1839-1988*, Brugge, 1991. Een vervolg daarop, dat lopend wordt bijgehouden vanaf 1991 vindt men op <http://www.genootschapvoorgeschiedenis.be/publicaties.asp> (geraadpleegd op 15 september 2014).

huidige digitale tijdperk vliegensvlug. Aanpassen en professionaliseren is de boodschap. Met behoud van het goede uit de voorgaande twee eeuwen is het Genootschap klaar om de uitdagingen van vandaag en morgen aan te gaan”⁴.

Hier worden de veranderingen vooral beperkt tot de zich wijzigende leescultuur als gevolg van het wereldwijde web en de digitalisering, maar eigenlijk is er nog meer aan de hand. Een eerste belangrijke reflectie moet worden gemaakt over de rol van het Genootschap binnen het wetenschappelijke historische (en in mindere mate ook kunsthistorische en archeologische) bedrijf. De academische publicatiecultuur werd in Vlaanderen tijdens de laatste tien jaar immers volledig door elkaar geschud en dat heeft een grote druk veroorzaakt op tijdschriften zoals de *Handelingen* en op historische publicaties in het Nederlands in het algemeen. En tegelijk is ook de opvatting over het maatschappelijke nut en de rol van de Geschiedenis aan grondige veranderingen onderhevig als gevolg van de opkomst van de “erfgoedsector”, een begrip dat nu volledig ingeburgerd is, maar dat zeker 25 jaar geleden nog niet was. Laat ons dus een aantal lijnen doortrekken vanuit de naoorlogse periode naar de nabije toekomst en op die manier het blijvende belang van het Genootschap voor Geschiedenis in de verf zetten, maar tegelijk ook pleiten voor een proactieve opstelling om te voorkomen dat verenigingen zoals de onze in de toekomst overbodig of gemarginaliseerd worden. Met het bestuur zijn we immers ten volle overtuigd van onze blijvende wetenschappelijke en maatschappelijke rol.

Het cursorisch doornemen van alle gepubliceerde nummers van ons tijdschrift sinds de tweede wereldoorlog verschaft een weliswaar niet statistisch onderbouwd maar toch voldoende duidelijk beeld van de weerslag van enkele belangrijke algemene historio-graphische tendensen op de in de *Handelingen* gepubliceerde stukken. Bovendien springen op die manier ook de voornaamste protagonisten van de vereniging in het oog, bij wie we - op het

4 <http://www.genootschapvoorgeschiedenis.be/home.asp?id=2> (geraadpleegd op 15 september 2014).

gevaar af er enkelen te verwaarlozen - ook even kunnen stilstaan. Ook de rubriek genaamd *Kroniek* levert interessante informatie op, vooral dan wat betreft de maatschappelijke, wetenschappelijke en culturele context waarin het Genootschap opereerde en het engagement waarvan bepaalde van zijn leden blijk gaven. Veeleer dan in zijn bestuurlijke activiteiten of in zijn interne werking ligt de werkelijke impact van "de Emulatie", zoals het Genootschap nog steeds in de volksmond wordt genoemd, dan ook verscholen in de circulatie van zijn tijdschrift en de invloed van de daarin gepubliceerde stukken op een breed lezerspubliek dat zowel vakhistorici, studenten, lokale amateurhistorici, gidsen, mensen uit het culturele en museale veld, leerkrachten en cultureel of intellectueel geïnteresseerde personen telt, uiteraard vooral woonachtig in of emotioneel verbonden met de stad Brugge, de provincie West-Vlaanderen of het oude graafschap Vlaanderen.

Het is daarbij belangrijk om op te merken dat de *Handelingen* en haar voorlopers onder diverse benamingen steeds naar een hoger niveau hebben gestreefd dan de gemiddelde heemkundige publicaties en ook dan de meeste andere lokaal- of regionaal-historische tijdschriften. Zonder op arrogante wijze af te willen doen aan de degelijkheid en het blijvende belang van vele andere historische kringen en hun publicaties mogen we toch stellen dat - wanneer we ons even tot het gebied van het oude graafschap beperken - enkel de *Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* en *De Leiegouw* (Kortrijk) dezelfde hoge wetenschappelijke standaarden nastreven. Nochtans moeten we daar direct aan toevoegen dat in Brugge zelf, waar het zwaartepunt van het Genootschap zich toch onmiskenbaar bevindt, nog twee andere kwalitatieve historische publicaties verzorgd worden: *Biekorf* en het *Brugs Ommeland*. En ook op de pagina's van deze tijdschriften treft men vaak bijzonder waardevolle stukken aan, soms door dezelfde auteurs die ook in de *Handelingen* van het Genootschap publiceren of tot ons bestuur behoren. Geen enkele andere stad en omliggende regio in België, en waarschijnlijk zelfs niet in Europa, kent een dergelijke concentratie aan plaatselijke historische productie. En daar moeten we bovendien nog de activiteiten en publicaties van de v.z.w. *Levend Archief* aan toevoegen, die rond het Brugse Stadsarchief tientallen actieve

vrijwilligers en honderden leden groepeerst. En verder is er ook het blad *Brugge die Scone* dat naast kritische reflecties over het stedelijke monumenten- en erfgoedbeleid ook geregeld interessante vulgariserende historische stukken publiceert. Tenslotte wordt ook binnen de diverse gidsenverenigingen vaak op zeer bekwame manier aan vorming en bijscholing gedaan; ook op dat vlak is de situatie in Brugge veel beter dan in andere steden.

Vanuit sociologisch of antropologisch perspectief is deze opvallend grote liefde van de Bruggeling voor zijn verleden een interessante vaststelling. De interesse in de lokale geschiedenis is zeker niet enkel eigen aan de inwoners van de voormalige middeleeuwse metropool. Deze komt in heel Europa voor en ook op andere continenten, en Vlaanderen behoort daarbij tot één van de regio's waar nog steeds een bijzonder grote concentratie aan lokale historici actief zijn. Uit diverse peilingen bleek echter dat inwoners van Brugge - en ook uitgeweken Bruggelingen zoals ondergetekende - de meest chauvinistische van alle Vlamingen zijn. Dat is waarschijnlijk meer dan een grappig feitje dat men wel eens in een krantenartikel aantreft. Over cijfermateriaal beschik ik niet, maar het zou wel eens goed mogelijk zijn dat de middeleeuwse stad ook over het hoogste aantal gidsen per hoofd van de bevolking beschikt. En ongetwijfeld wordt er ook in weinig andere steden zoveel en zo intens gediscussieerd over ingrepen aan de architectuur of het straatbeeld. Een eenvoudige intuïtieve verklaring voor deze bijzondere liefde voor het verleden lijkt me de impact te zijn van de architecturale, materiële en ruimtelijke omgeving op de leefwereld van de inwoners en bezoekers van een stad. In elk geval bestaat er dus een belangrijke en continue vraag naar historisch onderzoek en historische narratieven als deel van een plaatselijke identiteitsvorming en ook gewoon ter lering en vermaak. In sommige kleinere steden en dorpen van West-Vlaanderen, die eveneens tot ons doelgebied behoren, is die lokale historische interesse trouwens ook aanwezig. Er is bovendien geen enkele indicatie dat deze vraag naar geschiedenis, kunstgeschiedenis en archeologie bij de jongere generaties of "in het digitale tijdvak" zou verminderen. Misschien net integendeel: steeds meer jonge mensen behalen masterdiploma's in deze disciplines en de software en

webapplicaties die worden ontwikkeld bieden juist steeds meer mogelijkheden om aan deze vraag te voldoen.

Maar vooraleer verder in te gaan op deze uitdagingen voor de toekomst moet in grote lijnen worden geschetst welke rol het Genootschap tijdens de naoorlogse periode heeft gespeeld bij de opbouw en consolidatie van deze sterke positie van het historisch onderzoek en de brede interesse daarvoor in Brugge en West-Vlaanderen. Welke rol nam het Genootschap op tijdens een periode van snelle maatschappelijke veranderingen? De naoorlogse periode, en zeker het tijdvak vanaf de late jaren 1950, werd gekenmerkt door fenomenen als de groei van de consumptiemaatschappij en de welvaartstaat, een maatschappelijke democratisering op alle niveaus, en niet in het minst van het universitaire onderwijs, een daarmee gepaard gaande opwaartse mobiliteit en een snellere circulatie binnen de maatschappelijke elites, een voortschrijdende ontkerkelijking, een - iets tragere - afname van het belang van de zuilen en de daarmee verbonden en vaak zeer scherpe religieus-ideologische tegenstellingen tussen intellectuelen, evenals een grotere gendergelijkheid en minder hiërarchische sociale verhoudingen in het algemeen. Een eerste vraag die we dus aan de orde willen brengen is hoe het (bestuur van het) Genootschap tijdens die laatste driekwart eeuw - in grote lijnen - evolueerde qua sociale en levensbeschouwelijke samenstelling?

De voornaamste vaststelling in dit verband is dat vanaf de jaren 1950 het Genootschap zich heeft ontwikkeld van een hoogst elitair gezelschap van voornamelijk katholieke notabelen met historische en oudheidkundige interesse tot een bredere, meer professioneel geschoolde en ideologisch pluralistische vereniging van geschiedkundigen en een breder publiek met interesse in het verleden. Een dergelijke stelling zou in feite door middel van een prosopografisch onderzoek van alle leden en bestuursleden moeten worden hardgemaakt, maar ook hier is een impressionistisch oordeel eigenlijk al voldoende en zou een grootschalige en arbeidsintensieve studie zonder twijfel slechts weinig relevante nuances toevoegen. Een vluchtige analyse van de ledenlijsten van het Genootschap die tijdens de jaren 50 en 160 nog in het tijdschrift werden afgedrukt

maakt al snel duidelijk wat toen het dominante sociale profiel van zijn ledenbestand was. Bestuursleden waren nog in aanzienlijke mate vooraanstaande en maatschappelijk geëngageerde clerici, vaak zelfs kanunniken. Verder zetelden een aantal edellieden, die in de meeste gevallen een eerder ceremoniële functie blijken gehad te hebben. Dat alles werd aangevuld met enkele hoogleraren en archivariissen, die aan het bestuur en het tijdschrift een academisch cachet gaven. De ‘gewone’ leden, die dus soms een louter passieve rol hadden en zelf geen publicaties verzorgden, waren veelal lokale politici, rechters, advocaten, notarissen, geneesheren, apothekers, leraren, naast andere archivariissen, professoren, bisschoppen, kanunniken, pastoors en onderpastoors. Men trof er enkele zeldzame vrouwen aan, bijv. de onderwijzeres Magda Cafmeyer, of een aristocrate zoals Josephine van Pottelsberghe de la Potterie⁵. Het is niet eenvoudig om deze notabelen allemaal politiek of ideologisch te plaatsen, maar het lijkt geen twijfel dat de overgrote meerderheid van goede katholieken huize was, want slechts enkele, vanuit hun loopbaan, maatschappelijk engagement of geschrift direct herkenbare vrijzinnigen, liberalen komen in deze lijsten voor. Op dit vlak zou verder onderzoek zeker interessant zijn. Niet omdat dit relevant zou zijn voor de geschiedenis van het Genootschap zelf, maar wel omdat het als het ware een typische doorslag vormt van een regionale groep intellectueel geïnteresseerde notabelen die ook maatschappelijke posities innamen in een tijdperk van sociale en politieke verandering.

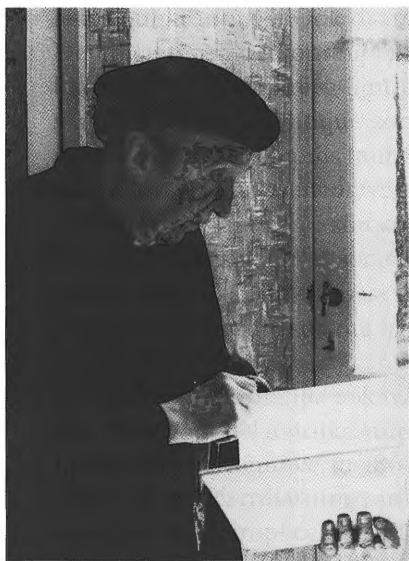
De meeste leden leken zich immers in Brugge en West-Vlaanderen zelf te hebben geconcentreerd, maar ook een aantal ‘buitenstaanders’, zoals hoogleraren of notabelen die ergens in België actief waren, waren officiële leden. En ook een aantal scholen en religieuze instellingen waren als het ware aan het Genootschap geaffilieerd. In de meeste gevallen zal hun betrokkenheid zich hebben beperkt

5 Meer over de moeizame intrede van vrouwen in het Genootschap bij: G. MARECHAL, “Heidi, Marcelle, Ghislaine, Magda en andere vrouwelijke auteurs”, in: A. VANDEWALLE & M. RYCKAERT (eds.), *Uit de korf van de Emulatie. Baanbrekende historische bijdragen gepubliceerd in 175 jaar Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, Brugge, 2014, p. 49-53; zie ook de andere bijdragen in dit herdenkingsboek, die een mooi en divers beeld geven van de artikelen in de *Handelingen* en enkele van hun meest markante auteurs.

tot het ontvangen van het tijdschrift en betaalden ze louter uit sympathie en interesse hun lidgelden. Van de 'lokale' leden mogen we aannemen dat ze voor een deel tot dezelfde sociale netwerken behoorden en elkaar dus ook wel min of meer kenden, maar het meest intensieve contact gebeurde uiteraard tussen de bestuursleden, die sinds 1950 in de regel vier keer per jaar samenkomen. Vrielinck en Van Eenoo beschreven hen als een geleerd gezelschap van vrienden en kennissen met een sterke interne cohesie⁶. En ook vandaag nog kan het worden gesteld dat het bestuur voor een groot stuk aan deze omschrijving voldoet. Een gedetailleerde studie naar de ontwikkelingen in het bestuur en de activiteiten van de vereniging tot 1988 werd zoals gezegd al geschreven, dus we kunnen er ons toe beperken om deze kwestie heel kort samen te vatten.

De periode 1943-1979 werd fundamenteel getekend door het voorzitterschap van priester Antoon Viaene, met als drijvende kracht achter hem de Gentse hoogleraar Egied Strubbe. Die eerste was een bijzonder schrandere onderzoeker en de tweede een belangrijke en onvermoeibare specialist van het middeleeuwse recht en de hulpwetenschappen en als dusdanig één van de meest vooraanstaande Brugse historici ooit. Andere markante figuren in die periode waren Albert Schouteet, in naam oorspronkelijk een "klerk" van het archief, maar de facto vanaf het begin een echte archivaris, en de jonge Luc Devliegheer, erudiet kenner van de geschiedenis van de bouwkunst, intussen lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten en nog steeds bijzonder actief binnen het Genootschap en op wetenschappelijk vlak in het algemeen. Was gedurende dit tijdvak "de Emulatie" nog voor een groot deel een autonoom opererende kerngroep bestuursleden en regelmatige auteurs, dan kwam hier vanaf 1979 geleidelijk verandering in. Onder het voorzitterschap van Baudouin Janssens de Bisthoven, die tot 1992 het roer in handen hield, nam het aantal bestuursleden toe, kreeg het bestuur ook een diverser sociaal en ideologisch karakter en ontstonden er meer directe connecties met de universiteiten, in de eerste plaats met die van Leuven en Gent.

6 VRIELINCK & VAN EENOO, *lJueren voor geschiedenis*, p. 83-84.

Antoon Viaene (© Stadsarchief Brugge,
foto Walter Baes).

Egied Strubbe (© Stadsarchief Brugge,
foto Walter Baes).

Albert Schouteet (© Stadsarchief
Brugge, foto J.A. Rau).

Onder het voorzitterschap van Luc Devliegher (1992-2009) zetten dezelfde evoluties zich voort. Een sfeer van pluralisme overheerste, het oudere "elitaire" karakter van het bestuur werd minder gepro-
nonceerd, de gemiddelde bestuursleden werden jonger - of toch iets minder op leeftijd - en zelfs vrouwen werden nu in de cenakels van de macht gecoöpteerd. De legislatuur van André Vandewalle sinds 2009 zit opnieuw in de lijn van de evolutie die sinds de jaren 1980 was ingezet. De belangrijkste aandachtspunten voor de nieuwe voorzitter waren vaak noodgedwongen in de eerste plaats van juridische en financiële aard: met name het veranderende statuut van het Genootschap van een feitelijke vereniging naar een vereniging zonder winstoogmerk met het oog op de desiderata van de subsidiërende overheden en de problematiek van deze subsidies zelf binnen een voortdurend aan verandering onderhevig institutioneel landschap.

Een tweede centrale vraag in deze beknopte historiek van de naoorlogse Emulatie is hoe de wetenschappelijke bijdragen in de *Handelingen* zich positioneerden ten opzichte van de snel veranderende paradigma's in het historisch onderzoek? Na de tweede wereldoorlog, daar wezen Vrielinck en Van Eenoo al op, kwam het kwaliteitsniveau van de bijdragen in de *Handelingen* weer op peil na een periode gekenmerkt door een zekere achteruitgang tijdens het interbellum⁷. Intussen werden de artikels opgesteld in het Frans vanaf de jaren 60 steeds zeldzamer, wat uiteraard de teloorgang van de taal van Voltaire als dominante cultuurtaal in Vlaanderen weerspiegelt. Een blik in vogelvlucht op de auteurs van de naoorlogse periode leert dat die vaak uit eigen streek afkomstig waren, in vele gevallen professioneel als historicus actief waren hetzij als professoren of assistenten uit vooral Leuven en Gent, hetzij als archivarissen, bibliothecarissen of beambten in de cultuursector. Af en toe verschenen ook bijdragen van buitenlandse vorsers. Maar ook het soort auteurs die men zou kunnen kwalificeren als "de beste amateurs van de regio" leverden en leveren nog steeds geregeld interessante en

7 Voor een algemene inhoudsanalyse van de bijdragen tussen 1839 en 1988 zie aldaar p. 101-112.

waardige kopij. En ook de jonge afgestudeerden geschiedenis vormen vooral sinds de jaren 1970 een vaste component van het korps historici dat in de *Handelingen* publiceert. Verschillende vakhistorici zijn dan ook hun latere wetenschappelijke carrière begonnen met een eerste artikel in deze kolommen en dat is misschien wel een van de grootste verdiensten van een tijdschrift als het onze.

De impact van het Genootschap op de culturele en politieke wereld in Brugge en West-Vlaanderen valt het best af te leiden uit bepaalde kritische stukken in de rubriek *Kroniek*. Een aantal elementen vormen daarin een constante waarde zoals kritische verslagen van tentoonstellingen, rapporteringen over archeologische campagnes (soms “oudheidkundige ontdekkingen” genoemd) of aankondigingen van nieuwe voor de lokale en regionale vorsers nuttige werkinstrumenten zoals archeologische repertoria en catalogi van handschriften. Een vroeg en mooi voorbeeld van een kritische reflectie vindt men bijv. in een stukje van Devliegheer over het Gruuthusemuseum in de *Handelingen* van 1952, waarin wordt gesproken van “doodsheid”, “een opvallend gebrek aan personeel” en “vervuildheid en slordigheid”. De nota eindigt als volgt: “Brugge, kunststad, moet naast een toerisme-, ook een kunstpolitiek voeren. Het wordt een werk op lange termijn”⁸. Gelukkig is intussen inderdaad een lange weg afgelegd en het is niet onwaarschijnlijk dat dit soort bijdragen, waarbij de figuur Luc Devliegheer steeds als de meest inzichtrijke criticus naar voor komt, geregeld een invloed heeft uitgeoefend op het lokale politieke en culturele beleid. Maar uit andere bijdragen spreekt ook een meer geëngageerde toon en een grote bekommernis om wat vandaag zou worden aangeduid als de strijd voor het erfgoedbehoud. Sprekend in die zin is de striemende kritiek die Jan De Cuyper en, opnieuw, Luc Devliegheer in 1962 en 1963 formuleerden op de sloping van de Smedenkapel en de kapel van het Sint-Elisabethklooster, de laatste werkelijk monsterlijke ingrepen in het Brugse stedelijke weefsel.

De boekbesprekingen blijven tot vandaag een vaste waarde in de *Handelingen*. In de meeste gevallen, zo leerde mij het doornemen van enkele *samples* daarvan in verschillende jaargangen, bleven deze altijd beleefd en opbouwend en weinig polemisch van toon, noch geïnspireerd vanuit een ideologische achtergrond. Enkele uitzonderingen op die regel kwamen echter toch ook voor. Zo verweet de Kortrijkse priester en bestuurslid Jan De Cuyper in 1957 aan de befaamde Gentse hoogleraar Jan Dhondt, een vrijdenker van socialistische obediëntie, dat die laatste een gebrek aan objectiviteit had vertoond bij de studie van de arbeidersbeweging in deel 10 van de eerste *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*⁹.

De thematieken en specifieke onderzoeksvelden die de publicaties in het tijdschrift weerspiegelden wijzigden na de tweede wereldoorlog geleidelijk, maar duidelijk, hoewel ook een zekere continuïteit op te merken valt. In de oudere nummers na de tweede wereldoorlog, maar ook nog lang daarna, blijven de middeleeuwse en in mindere mate de vroegmoderne geschiedenis - en dan in de eerste plaats die van de stad Brugge - duidelijk het meest dominante thema. Ook de plaatselijke geschiedenis van andere West-Vlaamse steden en regio's, de kerkgeschiedenis en de geschiedenis van het religieuze leven vormden regelmatige onderwerpen voor erudiete bijdragen. En bovendien weerspiegelen de *Handelingen* ook de toenemende verwetenschappelijking van de nieuwste en hedendaagse geschiedenis, een subdiscipline waar sinds de laatste halve eeuw niet langer meer met enig dedain wordt op neergekeken door de specialisten van de oudere periode. Velen van de "vaste waarden" of "*usual suspects*" waren historici uit West-Vlaanderen zelf, zoals Antoon Viaene, Godgaf Dalle, Aquilin Janssens de Bisthoven, Jos de Smet, Roger Degryse, Nicolas Huygebaert, Paul Declerck of Jacques Mertens (om slechts een arbitraire en niet exhaustieve reeks namen op te sommen). Anderen waren vooraanstaande academici zoals Hans van Werveke, Raymond De Roover, François Louis Ganshof of Raoul van Caenegem en af en toe buitenlandse vorsers zoals bijv. Anton Koch en Frits Hugenholtz of Hilario Casado Alonso.

9 Nr. XCIV (1957), p. 83.

Sinds de jaren 1970 sijnelden ook geheel nieuwe thema's binnen. Onder invloed van de Franse "Annales-school" werd het louter evenementiële en positivistische niveau van onderzoek overstegen en kwam er nu ook aandacht voor "structuren", "longue durée" en "mentaliteiten". Illustraties hiervan werden bijv. gevormd door het in Vlaanderen pionierswerk van Chris Vandenbroeke en Paul Vandewalle over de historische demografie en de marxistisch geïnspireerde sociaal-historische analyses van Griet Maréchal. Artikels over de geschiedenis van de arbeidersbeweging bleven echter steeds zeldzaam. Een uitzondering vormt een stuk van Jan D'Hondt, toen wetenschappelijk medewerker van het Stadsarchief Brugge, over de eerste 1-meiviering te Brugge. En een mooi voorbeeld van een statistische benadering van de geschiedenis is een artikel van Eddy Van Cauwenberghen over het vorstelijke domein in Deinze en Drongen, blijkbaar het eerste echt "kwantitatieve" artikel in de *Handelingen*¹⁰. De opkomst van de mentaliteitsgeschiedenis wordt bijv. geïllustreerd door een aantal vernieuwende bijdragen van Jos Monballyu over hekserij en strafrecht vanuit een sociaal en cultureel perspectief. Bovendien had intussen ook de culturele geschiedenis zich geëmancipeerd uit de religieuze geschiedenis. Veelvuldige artikels, onder meer van Alfons Dewitte en Ludo Vandamme over de Brugse cultuurgeschiedenis van de 15de en 16de eeuw, gaven blijk van deze trend. Een dergelijke "modernere" aanpak kwam ook geregeld voor in stukken die de neerslag vormden van een goede licentiaatsthesis, een fenomeen dat toenam vanaf de jaren '80 en nog steeds prominent aanwezig is.

Eveneens van groot belang is te vermelden dat sinds 1982 het Genootschap ook de boekenreeks *Vlaamse Historische Studies* verzorgde. Hierin verschenen intussen 13 volumes. Bovendien werd sinds 2010 een samenwerking met de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent en uitgeverij Academia Press opgezet, wat resulteerde in een nieuwe boekenreeks *Historische Monografieën Vlaanderen*, die plaats geeft aan meer

10 Nr. CVII (1970), p. 250-268.

lijvige en erudiete boekwerken over het oude graafschap en de huidige regio. Daarnaast was een teken des tijds de teloorgang van de traditionele bibliografische rubriek *Boekenschouw* in 1996. Gedrukte bibliografieën behoren intussen definitief tot het verleden nu ze in digitale vorm veel efficiëntere heuristische mogelijkheden bieden. Intussen was het Genootschap zich ook op actievere wijze publiek aan het profileren. Vanaf 1986 werd met de jaarvergadering met lezing en receptie het voordien enigszins gesloten karakter van de vereniging doorbroken. Tijdens de laatste twee decennia kwam er intussen ook vanuit de diverse overheden meer aandacht voor de actieve promotie van wat men, naar het voorbeeld van de Britse "*heritage*"-sector intussen het "erfgoedbeleid" is gaan noemen en dat zowel het materiële aspect (zoals het bouwkundig, archeologisch als kunsthistorisch patrimonium) als het immateriële erfgoed omvat (zoals volkscultuur, stoeten, processies en historische verhalen die identiteiten construeren). Musea gaan op een meer professionele en publieksvriendelijke manier te werk in de presentatie van hun tentoonstellingen, de jaarlijkse erfgoeddagen kennen een groot succes en via "*city marketing*" proberen historische steden zich zelf op de kaart van het internationale toerisme te plaatsen, of - zoals in het geval van Brugge - hun al sterke positie verder uit te bouwen.

Er zal echter altijd een onvermijdelijke en zelfs nuttige en productieve spanning blijven bestaan tussen het veld van het meer academische, kritische, sociaalwetenschappelijke en brongerichte historisch, kunsthistorisch en archeologisch onderzoek enerzijds en de doelstellingen van de erfgoedsector, die eerder gericht zijn op popularisering, beleving en collectieve identiteitsconstructie anderzijds. Daarmee wil ik zeker niet beweren dat alle "vakhistorici" waardenvrij opereren, noch dat zij geen aandacht zouden hebben voor wetenschapscommunicatie of het schrijven van een "goed verhaal". Evenmin wil ik stellen dat de erfgoedsector noodzakelijk "onwetenschappelijk", "commercieel" of "politiek" te werk zou gaan en geen grote aantallen aan bijzonder bekwame personeelsleden zou tellen. De discussie in dat soort stereotiepen voeren zou dwaas en contraproductief zijn. In dit veranderende socio-culturele landschap dringen pogingen tot vernieuwing en

herpositionering zich voor ons dus steeds verder op. Onze institutionele contacten met diverse archieven, musea, bibliotheken en gelijkgestemde verenigingen in West-Vlaanderen zijn daarbij grote troeven, maar het Genootschap groepeer ook allerlei informele netwerken tussen onderzoekers en wat men nu dus "erfgoedinstellingen" is gaan noemen. Ook de versterkte toenaadering tot de collega's van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, die met zeer gelijkaardige evoluties en uitdagingen worden geconfronteerd en in die zin onze belangrijkste lotgenoten en bondgenoten zijn in Vlaanderen, is hierbij bovendien een cruciale factor.

De kwaliteit en traditie die de historische verenigingen bieden, de blijvende interesse in de lokale en regionale geschiedenis en de toename van het aantal jonge afgestudeerden in de historische wetenschappen geven ons daartoe een stevige basis. Ook de academische publicatiecultuur is echter intussen aan het veranderen: jonge vakhistorici worden steeds meer gedwongen in "A1-tijdschriften" te publiceren, internationale vakpublicaties waar de voertaal doorgaans het Engels is. Dat levert al een tijd lang het probleem op dat een artikel in de *Handelingen* slechts de "A2-status" heeft, erkend door het "Vlaamse Academische Bibliografische Bestand" (wat in feite nog meevalt gezien bijna alle andere regionale tijdschriften slechts de "A3-status" hebben en ons kwalitatief karakter dus ook officieel wordt erkend). Een bedreiging wordt dus gevormd door het feit dat het Genootschap wel eens zou kunnen worden "doodgeknepen" tussen enerzijds de internationale academische publicatiecultuur en anderzijds de op popularisering gerichte "erfgoedlogica". Maar veeleer moeten we deze evoluties als een uitdaging zien: het zijn juist verenigingen zoals het Genootschap voor Geschiedenis die in dit spanningsveld een bemiddelende tussenpositie kunnen innemen. Dat moeten we doen met fierheid en zelfzekerheid, met een blijvende inzet tot vernieuwing en verjonging, en met een niet aflatende ijver om ook op het vlak van de plaatselijke geschiedschrijving de hoogste kwaliteitsnormen na te streven, het soort "ijver" dat de betekenis gaf aan de oorspronkelijke naam van de aloude "Société d'Émulation".